

12.10.2020

Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

U 49/2020 vp

Sisäministeriön lausunto neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 muuttamisesta

Asia

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle luonnoksesta komission delegoiduksi asetukseksi neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 muuttamiseksi koskien operatiivisten henkilötietojen ryhmiä ja niitä rekisteröityjä ryhmiä, joiden operatiivisia henkilötietoja voidaan käsitellä Euroopan syyttäjävirston asiakirja-aineiston hakemistossa.

Sisäministeriön lausunto

Euroopan syyttäjävirston (jäljempänä EPPO) asiallinen toimivalta kattaa neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939 (jäljempänä EPPO-asetus) 22 artiklassa mainitut rikokset, jotka puolestaan määritellään tyhjentävästi direktiivissä (EU) 2017/1371. Oikeusministeriön asettamassa EPPO-asetusta täydentävässä lainsäädäntöhankkeessa (OM0006:002018) on todettu poliisin osalta, että Suomessa EPPO:n toimivaltaan kuuluvia rikosasioita on todennäköisesti vuosittain varsin vähän. Tulli on arvioinut, että rikosasioita tulisi vuosittain 50-100 kappaletta.

Edellä mainitussa lainsäädäntöhankkeessa laadittu oikeusministeriön mietintö 2019:30 sisältää ehdotuksen laiksi Euroopan syyttäjävirstosta (jäljempänä EPPO-laki) sekä eräitä liitelakeja, joista esitutkintalaki (805/2011) koskee poliisia.

Poliisin toimintaa koskevia säännöksiä EPPO-laissa ovat esimerkiksi ilmoittaminen Euroopan syyttäjävirstolle (7 §), pakkokeinojen käyttäminen (10 §) ja rajat ylittävät tutkintatoimenpiteet (11 §).

EPPO-asetuksen 24 artiklan ja EPPO-lain 7 §:n tarkoittama ilmoittaminen on asiallisesti sama kuin voimassa olevassa esitutkintalain 5 luvun 1 §:ssä 1 momentissa säännelty poliisin ilmoitus syyttäjälle. EPPO-lain liitelakina olevassa uudessa esitutkintalain 5 luvun 1 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että *"Esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle myös rikoksesta, jonka osalta Euroopan syyttäjävirsto voi käyttää toimivaltaa."*

Sisäministeriön näkemyksen mukaan uudella 2 momentilla ei ole tarkoitus muuttaa vallitsevaa asiantilaa, jossa poliisin ilmoitus syyttäjille hoidetaan tietojärjestelmien kautta. Lisäksi uuden 2 momentin mukaisen ilmoituksen saatuaan nimenomaan syyttäjä on velvollinen tekemään EPPO-asetuksen 24 artiklan tarkoittaman ilmoituksen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ilmoituksen tarkoittama rikosasia jaetaan Syyttäjälaitoksessa nimetyille EPPO-asetuksen 13 artiklan tarkoittamalle valtuutetulle Euroopan syyttäjälle. Kyseisellä syyttäjällä on Suomessa kaksoisrooli kansallisenä syyttäjänä ja EPPOn valtuutettuna Euroopan syyttäjänä.

EPPO-asetuksen 30 artiklan tutkintatoimenpiteet ja EPPO-lain 10 §:n pakkokeinojen käyttäminen puolestaan tarkoittavat asiallisesti pakkokeinolain (806/2011) 2-10 luvuissa säänneltyjä pakkokeinoja. EPPO-asetuksen 31 artiklan rajat ylittävät tutkinta ja EPPO-lain 11 §:n rajat ylittävät tutkintatoimenpiteet tarkoittavat käytännössä joko EPPO-asetuksen mukaista pyyntöä tai vakiintuneiden oikeusapumenettelyjen ja eurooppalaisten tai muiden tutkintainstrumenttien (eurooppalainen tutkintamääräys tai vastavuoroisen tunnistamisen mukainen instrumentti) käyttöä.

EPPO-asetuksen soveltamisalaan kuuluva tutkinta hoidetaan käytännössä siten, että Suomessa toimiva valtuutettu Euroopan syyttäjä tekee esitutkintaviranomaiselle esitutkintalain 4 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisen pyynnön toimittaa esitutkinta. Valtuutettu Euroopan syyttäjä ei toimi esitutkintalain 2 luvun 2 §:n tarkoittamana tutkinnanjohtajana.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan EPPO-asetuksen 44 artiklassa määritellyn asianhallintajärjestelmän hyöty esitutkintaviranomaisille on lähinnä nimellinen. Ensinnäkin asianhallintajärjestelmä saa sisältöä vasta EPPOn tutkittavaksi tulneiden yksittäisten rikosasioiden mukana. Käytännössä tietosisältö on täysin riippuvainen kansallisten viranomaisten tuottaman tiedon määrästä ja laadusta. Sinänsä tilanne ei poikkea muista kansainvälisistä viranomaistietojärjestelmistä.

Toiseksi EPPOn asianhallintajärjestelmään pääsy on EPPO-asetuksen 46 artiklassa rajattu EPPOn henkilöstöön. EPPO-lain 15 §:n pääsyoikeutta koskevassa säännöksessä mainitaan vain valtuutetut Euroopan syyttäjät. EPPO-asetuksen 76 artiklan mukaan sallittu pääsy operatiivisiin henkilötietoihin voidaan antaa vain Euroopan pääsyyttäjälle, Euroopan syyttäjille, valtuutetuille Euroopan syyttäjille ja näitä avustavalle valtuutetulle henkilöstölle. Tästä johtuen tietojenvaihto EPPOn ja kansallisen viranomaisen välillä on riippuvainen EPPOn edustajana toimivasta valtuutetusta syyttäjistä. Sama pätee tietojenvaihtoon rajat ylittävissä tapauksissa.

EPPOn tiedonsaantioikeus on EPPO-asetuksen 43 artiklassa rakennettu laajaksi. EPPO-lain 14 § valtuutetun Euroopan syyttäjän ja Euroopan syyttäjän tiedonsaantioikeudesta viittaa Syyttäjälaitoksesta annetun lain (32/2019) 4 luvun 22 §:n laajaan tiedonsaantioikeuteen. Poliisin osalta tietojen luovuttamista EPPO-asetuksen tai EPPO-lain tarkoittamissa tapauksissa säätelee laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019), jonka 4 luvun 21 §:ssä syyttäjä on mainittu toimivaltaisena viranomaisena.

Mikäli EPPO käyttää EPPO-asetuksen 34 artiklan mukaisesti tutkittavanaan olevan asian siirtämistä kansalliselle viranomaiselle, oletettavaa lienee, että tapaukseen voidaan soveltaa EPPO-asetuksen 24 artiklan 8 kohdan tarkoittamaa ilmoitusta rikoksesta ja kaikkien merkityksellisten todisteiden toimittamista kansalliselle viranomaiselle. EPPO-asetuksessa

operatiivisten henkilötietojen siirtoa koskevat säännökset koskevat vain unionin toimielimiä, elimiä ja laitoksia (54 artikla) ja yleisiä periaatteita (80 artikla).

Sisäministeriö toteaa lopuksi, että operatiivisten henkilötietojen käsittelyä koskevissa EPPO-asetuksen säännöksissä huomioidaan kattavasti tietosuoja. Delegoidun asetuksen tavoitteet operatiivisten henkilötietoryhmien luetteloinnista ja erottamisesta toisistaan rikosprosessuaalisen aseman perusteella ovat kannatettavia. Delegoidun asetusluonnoksen liitteen A-D-kohdissa olevien tietojen laajuus ovat perustellussa suhteessa toisiinsa.

Poliisiylitarkastaja

Sami Ryhänen

Jakelu

Hallintovaliokunta

Tiedoksi

Sisäministeri Ohisalo
Kansliapäällikkö Pimiä
Johdon sihteerit
Osastopäällikkö Aaltomaa
Poliisijohtaja Gerkman